

De geschiedenis van Westzaan opnieuw beschreven

door WILLEM TIP/deel 82

Het Streekplan van 1968

De naoorlogse bestuurders zijn optimistisch. Ze laten zich graag leiden door de wederopbouwgedachte. De wederopbouw moet de schamele jaren 1930 en nog meer de rampspoed van de oorlog uit de herinnering verdrijven. Omzien is niet meer gewenst, vooruitzien is het parool. Het nieuwe is beter en vooral doelmatiger dan het oude. De Zaanse en Noord-Hollandse politici werken met moderne 'strategische planningsmodellen'. Daarmee rekenen ze toekomstverwachtingen uit. Die verwachtingen zijn in de vroege jaren zestig nog helemaal gegrond op de industrie. Men vergelijkt het Noordzeekanaal met de Nieuwe Waterweg bij Rotterdam. Daarbij valt dadelijk op hoezeer Rotterdam bloeit door zijn haven en zijn olieraffinaderijen. Rond het Noordzeekanaal ligt alleen maar landbouwgrond. Dat kan anders, dat moet anders, zo oordeelt men.

Amsterdam werpt de eerste steen

Het gemeentebestuur besluit dat er aan de zuidoever nieuwe havens dienen te komen en grote terreinen voor zware industrie. Chemie en olieraffinaderijen zijn wel in het bijzonder welkom. De eerste Amsterdamse raffinaderij van de Franse maatschappij 'Mobil' heeft nog een pijpleiding naar Rotterdam. Weldra zullen echter de olietankers bij IJmuiden binnenlopen. En dat is nog maar het begin. Ook aan de noordoever liggen kansen. Hier zijn de IJpolders smaller. Voor een werkelijk grote procesindustrie zoals in de Rijnmond bieden ze te weinig ruimte. Het veenweidegebied achter de Westzanerdijk biedt echter een zee van ruimte. Er verschijnen plannen waarin een brede strook vanaf Zaandam tot Beverwijk wordt opgespoten en gereedgemaakt voor havens en industrie zoals aan de zuidoever. Het nieuwe industriegebied wordt ontsloten met stamwegen, tapwegen en spoorwegen. De Zaandamse Vincent van Goghweg wordt naar het verre westen doorgetrokken. Hij vormt voor de nieuwe bedrijvigheid de noordgrens. Alles ten zuiden daarvan moet plaatsmaken voor de krachtige economische motor van het Noordzeekanaalgebied. De historische bebouwing van Westzaan-zuid en Assendelft-zuid dient te wijken. Die 'amovering' is van de grootse plannen in wezen maar een klein onderdeel.

Foto van de te verplaatsen panden van drukkerij Van Dijk & Allan aan de Zeilmakerstraat. Beeld: Westzaanse digitale beeldbank

Binnen tien jaar

De rekenmodellen geven aan dat de terreinen langs de Zuidoever binnen tien jaar vol zullen zijn. Daarna komt onverbidde de Noordoever aan de beurt. Vooral voor het gebied rond Westzaan dringt de tijd. Op de sloopleist staan niet minder dan 550 woningen, waaronder de gehele Vogelbuurt. Verder talrijke bedrijven, de historische Zuidervermaning en de beeldbepalende Gereformeerde kerk. Vanaf 1970 tot 1975 dient Westzaan-zuid bouwrijp te worden gemaakt. Het gebied rond Assendelft-zuid komt iets later aan de beurt. De Zaanse bestuurders omarmen de plannen zoals hun Amsterdamse collega's deden met de plannen voor de zuidoever. De Provincie legt tenslotte in 1968 alles vast in een vooruitstrevend Streekplan. Daarin is aan alles gedacht. Voor de bewoners van Westzaan-zuid en Assendelft-zuid tekent men nieuwe huizen in grote stedelijke nieuwbouwwijken. Daar staan vooral veel flats. Die kan men immers snel bouwen. De politici hebben in deze jaren een voorkeur voor efficiënte begrippen zoals 'bevolkingsoverloop' en 'bouwstromen'.

Het grootste en meest opvallende Zaanse nieuwbouwgebied komt in het Guisveld tussen de Westzanner Middel en Zaandijk. Daar wil men ook een nieuw modern stadscentrum laten verrijzen. Met een gemeentehuis, allerlei winkels en met woontorens tot veertig meter hoog. Een iets kleinere woonwijk tekent men rond de Euverenweg tussen de Middel en de Nauernasche Vaart. Die wijk is bestemd voor de Westzaners die eerstdaags het zuiden van het dorp moeten verlaten.

De nieuwe bewoners van het Guisveld en de Euverenweg moeten vanzelfsprekend snel van hun flat op hun werk kunnen komen. Daarvoor plant men ruim bemeten snelwegen. Naast de Coentunnel willen de plannenmakers nog verscheidene andere tunnels onder het Noordzeekanaal graven. Een Hemtunnel bij de nog bestaande Hembrug, een tunnel bij Nauerna en nog een derde bij Buihuizen.

De Zaanse Schans

Het Zaanse verleden is niet iets waarnaar de Zaanse bestuurders voortdurend omzien. In Zaandam eist de voortgang van het verkeer dat verschillende historische panden worden gesloopt of ten minste verwijderd. Ook op andere plaatsen in de streek moeten Zaanse huizen wijken. In Westzaan is dat bijvoorbeeld het geval aan de Zeilenmakersstraat. Hier moet in 1964 een historisch houten woonhuis, gebouwd in 1734, plaats maken voor de uitbreiding van een drukkerij en een parkeerplaats. Ook het achttiende eeuwse pakhuis De Lelie (1750) aan de Watermolenstraat verdwijnt in 1971 van het toneel. Het moet wijken voor woningnieuwbouw. Toch klinken er in de vroege jaren 1960 al tegen-

geluiden. De Zaandamse architect J. Schipper vindt uiteindelijk gehoor voor zijn wens een reservaat te stichten. Daar kunnen de houten huizen worden heengebracht waarvoor elders geen ruimte meer is. Het wordt de Zaanse Schans, gelegen aan de Zaan tegenover de historische Gortershoek. Snel verloopt de vorming van het houtbouwreservaat aanvankelijk niet. Het overplaatsen en restaureren van oude huizen is duur. Na de overplaatsing van het eerste huis in 1961 blijft het lang rustig. De aanleg van de Coentunnelweg zorgt echter voor een versnelling. In 1976 is de Zaanse Schans voor het grootste deel voltooid. Naast het Westzaanse pand Zeilenmakersstraat 5 vindt hier ook het oude Dorps-, Wees- en Armenhuis, dat na zijn sloop in 1953 heel lang lag opgeslagen, een nieuwe bestemming. Echt belangrijk vinden de Zaandamse bestuurders de Zaanse Schans echter niet. Ze plannen nog in de jaren 1970 een grote nieuwbouwwijk direct achter het historische buurtje. De bouwmasa van een grote middelbare school wordt al bij voorbaat een plaats gegund. Het is uiteindelijk de Provincie die het volbouwen van de Kalverpolder achter de Zaanse Schans afkeurt. In de late jaren negentig vult men de ruimte tussen de school en de schans niettemin alsnog op met het modernistische Zaanse streekmuseum. ■

De Jonge Dirk

Na de inbraak van afgelopen zomer, heb ik heel veel reacties gekregen. Van alle kanten werden spullen aangeboden en er zat zelfs een envelop met inhoud in mijn brievenbus. Ik laat nu geen waardevolle spullen meer in de molen achter maar neem ze met de boot mee naar huis. Maar mijn bootje is niet groot en heeft zijn beste tijd al lang achter zich. Arie Blokland uit Koog aan de Zaan was van plan om een nieuwe boot te kopen. Hij schonk mij zijn originele koolvlet. Henk Kroes maakte er een prachtige vloer in van hout, dat gratis geleverd werd door de heer Kan van de firma Havenhout. Zo staan er tegenover de negatieve ervaring van de inbraak, gelukkig zeer veel positieve ervaringen. Alle gulle gevers, Hartelijk dank!

Hessel de Vries

